

Vahvuutta vanhemmuuteen ja lapsi mielessä vanhempainryhmätoiminta

Mentalisaatioperustainen vanhempainryhmän
ohjaajakoulutus

Loppuraportti

**Hankevastaava Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hämeen
piiri:** Päivi Naukkarinen ja Marita Viertonen

Lape Oma Häme

Yhteenveto

”Koko prosessi laitettiin pystyyn pikavauhtia ja siihen nähden kaikki on mennyt todella hyvin. ”Iso porukka saatiin koulutettua tärkeän menetelmän käyttäjiksi. ”Näin monen ryhmän saaminen kasaan melko pienellä väestöpohjalla on myös mahtavaa”. ”Yhteistyön tiivistyminen on mielestäni tärkeä onnistuminen”. ”Koulutuspaketti on hyvin jäsentynyt ja selkeä, joka tukee työntekijää uuden oppimisessa”.

Tämän vuoden kestäneen hankkeen aikana koulutettiin yhteensä 19 kunnan ammattilaista, työntekijää ja esimiestä ohjaamaan vanhempainryhmiä, joissa ohjaus perustuu mentalisaatioteoriaan ja reflektiiviseen työotteeseen. Pikkulapsiperheille suunnattua vanhempainryhmätoimintaa Vahvuutta vanhemmuuteen ja Lapsi mielessä-ryhmätoimintoja tarjottiin yhteensä viidellä eri paikkakunnalla. Ryhmiä oli kokonaisuudessa tarjolla yhdeksän ryhmää, joista kuusi ryhmää pääsi aloittamaan syksyn aikana. Haasteena oli uuden toiminnan myötä tavoittaa nopeasti vauva ja taaperolasten vanhempia. Kaiken kaikkiaan vanhempia osallistui ryhmiin yhteensä 35, joista 14 oli isiä.

Moniammatillinen koulutus ja esimiesten mukanaolo yhdisti työntekijöitä ja toimialoja. ”Valinta ryhmien ohjaamisesta siten, että toinen ohjaaja on sotepalveluista ja toinen varhaiskasvatuksesta on ollut erinomainen ratkaisu”. Lapsiperheiden arjen tuki vahvistui koulutuksen myötä.

Vanhempainryhmien päätyksen yhteydessä ohjaajat lähettävät jokaiselle vanhemmalle palautekyselyn (Webropol). Kyselyssä kysytään mielipiteitä vanhempainryhmän järjestelyistä, keskusteluiden hyödyllisyydestä ja vaikutuksista. Tulokset kootaan yhteen kaikista Kanta-Hämeen alueella toteutetusta vanhempien palautteista 2017-2018. Palautekooste lähetetään kunnille kevään aikana (2019).

Koulutusprosessin yhteydessä uudistettiin ryhmien esite, kutsu- ja viestintämateriaali (mm. banneri), jotka kunnat saavat käyttöönsä.

Tämän koulutuksen jälkeen kaikissa maakunnan kunnissa on koulutettuja vanhempainryhmien ohjaajia yhteensä 123. Koulutetuille ohjaajille järjestetään vuosittain alueellisia jatkokoulutuspäiviä ja joka toinen vuosi valtakunnallinen mentalisaatioajatteluun liittyvä seminaari.

Vanhempainryhmissä ryhmäytyneet vanhemmat tarvitsevat vertaistukea ja mahdollisuutta jakaa vanhemmuuden iloja ja suruja myös ryhmän päättymisen jälkeen. MLL:n perhekahvilat ja Perhekummitoiminta <https://yhdessäeteenpäin.fi/> ovat osa vanhemmuuden varhaista tukea. Ryhmätoiminnan kautta voidaan edistää vanhempien ohjautumista erilaisiin järjestöjen ja seurakunnan tarjoamiin toimintoihin.

Vanhempainryhmätoiminta on osa maakunnan perhekeskusten vanhemmuuden tukeen liittyvää ennalta vahvistavaa toimintaa. Moniammatillinen parityöskentely nähtiin tärkeänä mallina. Pysyvän toiminnan edellytyksenä nähtiin myös ohjaajien työajankäytölliset ratkaisut ja päätökset siitä, millä tavalla kustannukset jatkossa jakautuvat. Osana toimintakulttuurin muutosta toiminnan jatkuminen mahdollistuu ylisektorisen suunnittelun ja yhteisen strategia myötä.

SISÄLLYSLUETTELO

1	TULOKSET JA VAIKUTTAVUUS	1
1.1	TAUSTA	1
1.2	TAVOITTEET	1
1.3	TULOKSET JA VAIKUTTAVUUS	2
2	TOTEUTUS	3
2.1	YLEISKUVA	3
2.2	TOTEUTUNEET KUSTANNUKSET- JA RESURSSIT	4
2.1.1	<i>Työmäärät ja tehtävien tekijät</i>	<i>4</i>
2.2.2	<i>Budjetti ja kustannukset</i>	
2.3	RISKIT	6
3	DOKUMENTOINTI.....	6
4	OPIT JA PALAUTTEET	6
5	PYSYVÄ TOIMINTA JA JATKOTOIMET	6
5.1	SIIRTYMINEN PYSYVÄÄN TOIMINTAAN	6
5.2	JÄLKIARVIOINTI JA AVOIMET TEHTÄVÄT	7
5.3	IDEOITA JATKOKEHITYKSELLE	7

1 Tulokset ja vaikuttavuus

1.1 Tausta

Oma Hämeen Lapessa hyvien työkäytäntöjen menetelmäkoulutukseksi valittiin MLL:n vanhempainryhmän ohjaajakoulutus, joka on noin vuoden mittainen koulutusprosessi (7.5 op). Vanhempainryhmämalli vahvistaa vauvaperheiden psykososiaalista tukea ja sopii osaksi perhe- ja neuvolajärjestelmää. Tavoitteena on ennalta vahvistavasti, universaalisti, edistää lapsen ja vanhempien myönteistä vuorovaikutusta sekä vahvistaa vanhempien mentalisaatiokykyä. Tutkimusnäyttö on osoittanut, että vanhemman mentalisaatiokyky on keskeinen lapsen kehitystä ja perheen vuorovaikutusta suojaava tekijä. Vahvuutta vanhemmuuteen vauvaperheryhmämalli on osa THL:n Kasvun tuki portaalia.

Lisäksi tavoitteena on muun muassa tukea vanhempien parisuhdetta, antaa perheille mahdollisuus tutustua toisiin vauvaperheisiin ja jakaa kokemuksia samassa elämäntilanteessa olevien perheiden kanssa.

Mentalisaatioperustaisessa vanhempainryhmänohjaaja koulutuksessa suuntaudutaan Vahvuutta vanhemmuuteen -vauvaperheryhmämalliin tai taaperoikäisten lasten vanhemmille suunnattuun Lapsi mielessä -vanhempainryhmämalliin. Vanhempainryhmät ohjataan yhdessä työparin kanssa. Koulutus antaa valmiudet toimia vauva- ja pikkulasten vanhempien ryhmänohjaajana ja välineitä soveltaa työtapaa myös muussa perheiden parissa tehtävässä työssä ja kohtaamisissa arjessa.

Perheryhmämalli on kehitetty Yalen yliopiston Parents First -ohjelman pohjalta. Mallin keskeiset taustateoriat ja käsitteet ovat kiintymyssuhdeteoria, mentalisaatioteoria sekä reflektiivinen kyky. (Fonagy ym. 1991; Slade ym. 2005; Kalland, Fagerlund, von Koskull, Pajulo, 2015)

1.2 Tavoitteet

Vanhemmuuden tukeminen

Ryhmätoiminnan keskeisin tavoite on vahvistaa vanhemman mentalisaatiokykyä, eli hänen kykyään pohtia sekä omia, että lapsen ajatuksia ja tunteita sekä niiden vaikutusta käyttäytymiseen. Vanhemman hyvä mentalisaatiokyky auttaa vanhempaa toimimaan rauhallisesti haastavissa tilanteissa ja hän pystyy paremmin hallitsemaan myös omia tunteitaan. Ennalta vahvistavasta näkökulmasta ajatellen perheryhmätoiminnan kautta tuetaan vanhempien valmiuksia kohdata mahdollisia vastoinkäymisiä sekä vanhempien kykyä tukea lapsensa kasvua ja kehitystä.

Toimintakulttuurin muutos

Ylisektorinen yhteistyö sekä uusien näkökulmien löytäminen ja vahvistaminen

**Vahvuutta vanhemmuuteen ja lapsi mielessä
vanhempainryhmätoiminta -**
Mentalisaatioperustainen vanhempainryhmän
ohjaajakoulutus

mahdollistavat uudenlaisen toimintakulttuurin syntymistä vanhempainryhmätoiminnan kautta lapsi- ja perhepalveluissa.

Reflektiivinen ohjausote

Reflektiivinen ohjausote tarkoittaa kykyä hahmottaa ja huomioida toisen ihmisen näkökulmaa vuorovaikutustilanteissa. Perheiden parissa työskentelevälle mentalisaation ja siihen perustuvan reflektiivisen työotteen hallitseminen helpottaa esimerkiksi hankalien asiakastilanteiden käsittelemistä ja auttaa työntekijää ohjaamaan vanhemman huomiota lapsen tarpeisiin, tunteisiin ja hyvinvointiin.

"Koulutusprosessi ja työotteen harjoittelu tekevät ihmissuhdetyöntekijöistä kuuntelevampia, empaattisempia ja taitavampia rakentamaan itse muutoksen mahdollisuutta".

1.3 Tulokset ja vaikuttavuus

Esimpien palautteita tuloksista ja vaikuttavuudesta, joita prosessin aikana saavutettiin

- Seutukunnallinen yhteistyö on vahvistunut prosessin aikana.
- Varhaiskasvatuksen ja terveydenhuollon välinen yhteistyö tiivistynyt ja avannut näkökulmia varmastikin puolin ja toisin.
- Toteutettiin konkreettista, moniammatillista yhteistyötä ja sen myötä luotiin yhteistä ajattelua ja tahtoa parantamaan lapsiperheiden palveluja.
- Käsitelmä mentalisaatiosta on syventynyt osanottajilla ja sitä kautta vuorovaikutuksen ymmärtämiseen tähtäävä työote on vahvistunut
- Perheiden arjen kunnioitus sekä lapsi toiminnan keskiössä –ajattelu on varhaiskasvatuksessa vahvistunut.
- koulutuksen aikaiset ryhmäprosessit ovat olleet hyvä pilotti tulevalle työlle.
- "Saimme yhden uuden lisän tutkittujen menetelmien joukkoon. Forssan seudulla on jo käytössä menetelmiä ongelmatilanteita varten. Tämä vahvistaa ennalta ehkäisyn osastoa".
- Olemme valmiimpia LAPE-ajattelun mukaiseen palveluiden kehittämiseen ja työn näkeminen asiakaslähtöisenä ja yhteisenä tuo palveluihin myös taloudellisuutta.
- Päättäjille on prosessin aikana viety tietoa varhaisen tuen ja ennalta ehkäisyn merkityksestä. Mahdollistamalla ryhmien käynnistymisen, on annettu viesti siitä, että ennalta vahvistavien, vanhemmille suunnattujen ryhmätoimintojen merkitystä ymmärretään koko ajan paremmin.

**Vahvuutta vanhemmuuteen ja lapsi mielessä
vanhempainryhmätoiminta -**
Mentalisaatioperustainen vanhempainryhmän
ohjaajakoulutus

Koulutukseen osallistuneilta saadut palautteet

- Moniammatillisen yhteistyön hyötyjen arvo ymmärretään nyt paremmin.
- Oman työn kehittämiseen tullut avaruutta.
- Muutos yhteistyöstä yhteiseen työhön motivoi.
- Oman ammatillisuuden vahvistuminen.
- Perhekeskuksen tukena työskennellään yli organisaatorajojen.
- Yhteistyö eri toimijoiden välillä vahvistui, kynnys ottaa yhteyttä madaltui.
- Yksi menetelmä lisää varhaiseen tukeen.
- Seudulla on nyt monta koulutettua ohjaajaa, joka helpottaa ohjaajaparin löytymistä.

2 Toteutus

2.1 Yleiskuva

MLL:n Hämeen piiri on kouluttanut lapsiperheitä kohtaavia kuntien ammattilaisia vanhempainryhmien ohjaajiksi Kanta-Hämeen alueella vuodesta 2011 alkaen. Koulutusmalli on saanut hyvää palautetta ja osoittautunut vastaamaan hyvin työntekijöiden tarpeita. Vanhemmista myös suurin osa suosittelee ryhmää muille vanhemmille.

Lape-hanke mahdollisti koulutusmallin toteuttamisen Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän alueella, jossa ei vielä ollut koulutettua ohjaajia. Moniammatillinen ohjaajakoulutus mahdollisti moniammatillisen yhteistyön tarkastelun osana toimintakulttuurin muutostavoitetta.

Aikataulun toteutuminen

Koulutuksen käytännön toteuttamisen alkupalaveri toteutettiin Forssassa 3.1.2018 FSHKY:n työntekijöiden (neuvola, perhetyö, perheneuvola) sekä kuntien (Humppila, Ypäjä, Jokioinen, Tammela) varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja esimiesten kanssa. Koulutusryhmästä (19 hlö) muodostui laajasti moniammatillinen ryhmä.

Vanhempainryhmän ohjaajakoulutus (7,5op) alkoi Forssassa 7.2. Seuraavat koulutuspäivät toteutettiin (23.2) Forssassa ja (12.4) Humppilassa sekä (5.6) Ypäjällä. Kevään aikana panostettiin sekä koulutuksessa, että muutoinkin vanhemmille suunnatun ryhmätoiminnan mainostamiseen ja markkinointiin. Kuntien työntekijöille suunnattujen omien koulutustilaisuuksien yhteydessä käytiin kertomassa vanhemmille alkavan ryhmätoiminnan tavoitteista ja yhteisen markkinoinnin tarpeellisuudesta.

Vauvaperheille suunnattuja Vahvuutta vanhemmuuteen -perheryhmiä suunniteltiin alkavaksi syksyllä (2018) Forssassa kaksi ryhmää sekä Humppila-Ypäjä sektorilla yksi ryhmä. Taaperolasten vanhemmille suunnattuja Lapsi mielessä- ryhmiä suunniteltiin alkavaksi Forssassa kolme, Tammelassa, Jokioisilla ja Ypäjällä kussakin yksi ryhmä.

Ryhmänohjausharjoittelun (8 kertaa) lomaan toteutettavissa koulutuspäivissä (1.10, 9.11 ja 19.12) syvennyttiin lisää ryhmänohjauskokemuksiin sekä ryhmien ohjausmenetelmään; mentalisaatioon ja reflektiiviseen työotteeseen. Koulutusprosessin myötä

**Vahvuutta vanhemmuuteen ja lapsi mielessä
vanhempainryhmätoiminta -**
Mentalisaatioperustainen vanhempainryhmän
ohjaajakoulutus

saatiin toiveita vahvistaa vanhempainryhmätoiminnan näkyvyyttä ja markkinointia. Päätettiin uudistaa ryhmien kutsu- ja esittelymateriaali niin, että ne vastaisivat tämän päivän viestinnällisiä vaatimuksia. Uusien materiaalien myötä järjestetään alueellinen suunnittelupalaveri 17.12.2018 Janakkalassa. Yhteiseen palaveriin osallistuvia on mukana usean kunnan (Janakkala, Loppi, Riihimäki, Hattula, Hämeenlinna, Forssa) alueelta. Materiaalit jaetaan kunnille joulukuun aikana.

Vanhempainryhmien päätyksen yhteydessä ohjaajat lähettävät jokaiselle vanhemmalle palautekyselyn (Webropol). Kyselyssä kysytään mielipiteitä vanhempainryhmän järjestelyistä, keskusteluiden hyödyllisyydestä ja vaikutuksista. Tulokset kootaan yhteen kaikista Kanta-Hämeen alueella toteutetusta vanhempien palautteista 2017-2018. Palautteet kootaan tämän vuoden aikana ja kooste lähetetään kunnille kevään aikana (2019).

2.2 Toteutuneet kustannukset- ja resurssit

2.2.1 Työmäärät ja tehtävien tekijät

Taulukko 1: Suunnitellut ja toteutuneet henkilötyöpäivät

Projektin tehtävät (tai muut osakokonaisuudet)/MLL:n Hämeen piiri ry	Suunnitellut henkilötyövuodet tai -päivät	Toteutuneet henkilötyövuodet tai -päivät
Hankkeen toteutus työpanoksen siirtoina projektin etenemisen ja tuntiseurantojen mukaisesti: koordinointi ja koulutus yht.	0,4 htv (2017) + 0,6 htv (2018) = 1 htv	1 htv koko hankkeen toteutusajalla
Yhteensä:	1 htv	1 htv

Taulukko 2: Resurssien todellinen käyttö

Resurssi tai resurssiryhmä (Rooli / vastuu)	Suunnitellut henkilötyöpäivät tai -tunnit	Toteutuneet henkilötyöpäivät tai -tunnit (tilannearvio 29.10.2018)
Marita Viertonen, MLL:n Hämeen piirin toiminnanjohtaja, hanketyön koordinointi, tiedotus, raportointi	Työpanoksen siirtona 10.1.2017-31.12.2018, oletus n. 50 % henkilöresurssista.	610 h
Päivi Naukkarinen, MLL:n Hämeen piiri ry:n koordinaattori, mentalisaatioperustaisen koulutuksen suunnittelu ja -toteutus	Työpanoksen siirtona 9.5.2017-31.12.2018, oletus n. 50 % henkilöresurssista, painottuen vuoteen 2018.	750 h

**Vahvuutta vanhemmuuteen ja lapsi mielessä
vanhempainryhmätoiminta -**
Mentalisaatioperustainen vanhempainryhmän
ohjaajakoulutus

Resurssi tai resurssiryhmä (Rooli / vastuu)	Suunnitellut henkilötyöpäivät tai - tunnit	Toteutuneet henkilötyöpäivät tai -tunnit (tilannearvio 29.10.2018)
Mirjam Kalland, asiantuntija/ kouluttaja	Kertaluonteinen mentalisaatiokoulutus (koko päivä) 23.2.2018, koulutuspalkkiona	toteutunut koulutuspäivä, koulutuspalkkio (1000 € + sivukulut 199,68 €)
Tuija Salo, MLL:n Hämeen piiri ry:n järjestöassistentti, webropol-kyselyn laadinta	Työpanoksen siirtona 18.1.-26.4.2018	13 h

2.2.2 Budjetti ja kustannukset

Taulukko 3: Todelliset kustannukset ja budjetti

	Budjetti 1.1.2017- 31.12.2018 (tarkistettu)/ MLL:n Hämeen piiri ry	Toteutunut 1.1.2017- 31.12.2017	Arvio toteumasta 1.1.2018- 31.12.2018 (tilanne 29.10.2018)
Henkilöstömenot	38 100,00 €	13 997,63 €	26 135,00 €
Palvelujen ostot	14 900,00 €	388,06 €	14 400,00 €
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	3 000,00 €	0,00 €	1 375,00€
Vuokrat	200,00 €	0,00 €	270,00 €
Investointimenot	0,00 €	0,00 €	0,00 €
Muut menot	500,00 €	0,00 €	135,00 €
Menot yhteensä:	56 700,00 €	14 385,69 €	42 315,00
Yhteensä:	56 700,00 €	14 385,69 €	42 315,00

Hankkeen toiminnan toteutus painottui vuoteen 2018. Hankebudjettia tarkistettiin vuoden 2018 alussa siten, että palvelujen ostoon kohdennettiin suurin osa toimintakuluista. Todettiin, että hankkeen koulutustoimintaan ja -materiaaleihin sekä tiedotukseen oli varattu liian vähän resursseja. Lopullinen henkilöstömenojen osuus on

hieman oletettua suurempi (5 %), mutta vastaavasti muiden kulujen osuus jää pienemmäksi.

2.3 Riskit

Riskinä nähtiin onnistuuko markkinointi ja saadaanko vanhempainryhmiin lyhyellä varoitusajalla riittävästi kahdeksaan ryhmäkertaan sitoutuneita vanhempia.

Kokevatko koulutukseen osallistujat reflektiivisen työtteen omaa työtapaansa vahvistavana menetelmänä, kun markkinoidaan uudenlaista ennalta vahvistavaa (vrt. ongelmalähtöisyys) vanhemmuuden tukea.

3 Dokumentointi

- Markkinointi, viestintä ja mainosmateriaalit kuntien omaan käyttöön joulukuussa 2018.
- Vanhemmille suunnatun Webropol-kyselyn tulokset, kooste kunnille kevään 2019 aikana.

4 Opit ja palautteet

Opiskelijat pitivät koulutuksen rakennetta hyvänä. Lisäksi mainittiin koulutuspäivien olevan voimaannuttavia sekä kouluttajien olevan innostavia. Myös sähköpostiohjeistukset koulutuksen aikana koettiin hyväksi.

Opiskelijat kaipasivat ennen koulutuksen alkua vahvempaa tietoa vanhempainryhmämallista ja koulutuksen kokonaisuudesta. Palautteissa mainittiin, että syventävät koulutuspäivät olivat liian aikaisin, koska kaikkien ryhmät eivät alkaneet suunnitellusti.

Kalentereihin on raivattava parin kanssa ajoissa tilaa yhteiselle suunnittelulle. Ryhmän kokoontumisaika ja ruokatarjoilu on tärkeä suunnitella hyvin etukäteen.

Jotta koulutus voidaan toteuttaa hyvin, täytyy etukäteisinformaatiota koulutusmalliin liittyvistä elementeistä (kuten ryhmänohjausharjoittelu) jakaa laajasti ja ylisektorisesti.

5 Pysyvä toiminta ja jatkotoimet

5.1 Siirtyminen pysyvään toimintaan

Palutteen mukaan hanke on edistänyt verkostoitumista. Monialaisuus on lisännyt yhteistä ymmärrystä lapsiperheiden asioista. Palutteen mukaisesti Forssan seutukunnallinen lasten ja nuorten palvelujen johtoryhmä vastaa toiminnan jatkumisesta. Seutukunnallisen yhteistyön nähtiin olevan välttämätöntä, jotta ryhmiin riittää osallistujia.

**Vahvuutta vanhemmuuteen ja lapsi mielessä
vanhempainryhmätoiminta -**
Mentalisaatioperustainen vanhempainryhmän
ohjaajakoulutus

Viestintä päättäjille ja toiminnan näkyvyys koko seutukunnalla tärkeää. Johtamisen ja esimiesten tuki on toiminnan jatkumisen edellytys.

Moniammatillinen parityöskentely nähtiin tärkeänä. Pysyvän toiminnan edellytyksenä nähtiin myös vanhempainryhmäohjaajien ajankäytön ratkaisut (uusi toimintakulttuuri). Palautteissa pohdittiin myös sitä, miten kustannukset jakautuvat jatkossa.

5.2 Jälkiarviointi ja avoimet tehtävät

Vanhempainryhmätoiminnan jatkuminen edellyttää ylisektorista koordinoitua Lounais-Hämeen alueella. Vanhempainryhmätoiminnan markkinointi ja viestintä tulee olla osa kokonaisvaltaista lapsiperheille suunnattua palvelutoimintaa.

5.3 Ideoita jatkokehitykselle

Jatketaan koulutusyhteistyötä osana vanhemmuuden varhaista vahvistamista ja MLL:n Hämeen piirin kunta/maakuntakumppanuutta. Maakunnassa on 40 perhekumppania ja 20 perhekahvilaa, 19 paikallisyhdistystä ja 123 koulutettua ammattilaista vanhempainryhmän ohjaajaa. Hyödynnetään olemassa olevaa ammatillisesti ohjattua vapaaehtoistyötä ja kansalaistoimintaa ammattilaisten tukena ja tuetaan vanhemmuutta ennen ongelmien syntyä.